

Ha az ember valami újat lát, az mindig gondolkodásra készíti. Az első noviszádi nemzetközi művészi fényképkiállítás is — a mi körülményeink között — újat jelentett számunkra. Nem csak azért, mert végre olyan kiállítást láttunk, amely aránylag jó áttekintést adott a műfényképezés mai állásáról, úgyszólván a világ minden táján, (36 ország több mint 300 résztvevője 382 fekete-fehér és 115 színes képpel, illetve diapozitívval szerepel) — hanem azért is, mert a különféle irányzatok, stílusok és kifejezési módok így egymás mellett (sőt, gyakran egymás ellen) önmaguktól is feszegetik a kérdést: megtalálta-e saját önálló útját a művészi fényképezés, és ha igen, mik a jellemzői?

Először is, szegezzük le bátran és őszintén, hogy még ma is igen sokan vannak akik a „fotografikus hűség”, „optikai precizitás” és más hasonló elvek alapján úgy vélik, hogy a fénykép a valóságot csakis egyféléképpen ábrázolhatja: úgy, ahogyan van, minden átalakítás vagy változtatás nélkül. Pedig erre a téves nézetre a valóság alaposan rácáfol. Az aprólékos részletrajz ugyan valóban egyik fő jellemzője a fényképi ábrázolásnak, de mégsem az egyedüli lehetőség. Vajon merné-e valaki ma azt állítani, hogy a festőművészet egyetlen stíluslehetősége a naturalizmus? Vagy, akadna-e valaki, aki

a színművészetet egy kalap alá merné vonni a művészi filmmel? A filmnek önálló kifejezőmódjai vannak, a film már régebben megtalálta önmagát, és a festőművészet sem haladhat vakon a festészet nyondokain. Már csak azért sem, mert a fényképezés egészen új lehetőségeket nyitott a látási élmények kifejezésére. A bonyolult technika ugyan egyrészt kerékkötője a szabad alkotófantáziának, de másrészt új teret nyit a művész képzeletének: a képmező körülzárt terében az anyagban testesült fény-árnyék számtalan finom tonusa csodás hatásokat válthat ki. Ezért a fotóművésznek bátran (és kötelezően) távol kell tartania magát a festészettől. A festményszerű vagy rézkarcszerű ábrázolás (sajnos, ezen a kiállításon is képviselve volt) csak méltatlan utánzást, vagy ami még rosszabb, apró tolvajlást jelent. Reménytelen erőfeszítés ez, amely eredeti, igazi művészi alkotást soha sem szülhet.

Vannak látványok, amelyek egyforma erővel hatnak festőre is, fotografusra is, de visszaadásuk mindig egészen más lesz. Itt ugyan el kell ismerünk, hogy manapság a festőművészet szemléleti módja már annyira átszötte a kultúrember képzeletét, hogy egyáltalán nem vonhatja ki magát hatása alól. A festmény és a fénykép között a formai elemekben és a rajzolási módokban nagy eltérések vannak — itt tehát

nem fenyeget annyira az utánzás veszélye. De a nézőpont megválasztásában, a kép tagozásában és a formák összefüggésében nagyon is közel állnak egymáshoz. Ezért is van az, hogy még mindig igen kicsiny azoknak a fotóművészeknek a száma, akik igaz-végre fényképi szemlélettel rögzítik meg látásaikat és nem tévednek el a festészet számtalan irányának labirintusában. A látottak által kiváltott belső, egyéni élmények csak akkor válnak művészi alkotásokká, ha megfelelő ábrázolási módszerrel jutnak kifejezésre. Ha egy téma festménybe kívánczik, akkor a fotóművész ne is kísérletezzen vele. Keressen olyan látványokat, melyeket más módszerekkel úgyyszólván egyáltalán nem lehet visszaadni.

Sajnos, (— ezt ismét el kell mondanunk), ma még igen kevesen vannak, akik fényképszerű „látással”, illetve meglátással, bírnak és akik a fényképi perspektíva és a fény-árnyék gazdag tónus-skálájával szemlélik a világot. S most ehhez adjuk hozzá a tartalom, a mondanivaló nagy fontosságát, s azonnal beláthatjuk, hogy valóban nagy fába vágja a fejszéjét, aki művészi fényképet kíván alkotni.

És mégis — az említett kiállításon igen sok komoly értéket találhattunk. Igen jellemző például az önálló, fényképszerű ábrázolási módra Emile Descamp's francia fotóművész „Az egyesülés műve” című képe. A kép közepén fonott kosárban piciny gyermeket visznek. A kosarat jobb és baloldalt egy férfi és egy nő tartja, de mindkét alak csak félig látszik, mert a kép széle leszeli a testek nagyobbik felét. Mit érzékeltem a művész ezzel a meghökkenítő képszerkesztéssel? Minden művészi hagyományt félrerúgva megszünteti a régi festészet tárgyi rangsorát, kiszá-

kít (s ezzel kiemeli) bizonyos részleteket, amelyek így, elvágva is elegendőek ahhoz, hogy az elgondolkoztató lényegét tárják elénk. A néző érzi, hogy a képen a szülők viszik gyermeküket, habár csak jobb és baloldalt egy-egy lábát, kezét és vállat lát. Érzi, hogy ők hárman együvé tartoznak, habár nem látja (és nem is kívánja okvetlenül látni) őket összes részleteikben. Az élmény közvetlensége, a benyomás frissesége így sokkal nagyobb és, — ami a legfontosabb — új utat jelent ez a megoldás, eltérést a megszokott sablonoktól, tudatos, célszerű újítást.

Vakmerő kompozíciója és tónuselosztása van Borello Piero olasz fotóművész „Il rapezzo (Javítás) című művének is. Egy terjedelmes építmény szürke átmenetekben gazdag falfelületeire támaszkodva, magas létrán tatarozó ember áll. A munkás intenzív színfoltja és mellette visszacsendülő szelídtónusú árnyéka a nézőben élménydús látványt kelt. A művész tehát egy jól kiválasztott témát megfelelő kifejezési eszközökkel tárt elénk.

A példákat így sorolhatnánk még sokáig. A kiállított fényképeken sokhelyütt az emberi mozgás jut előtérbe. Kozlovski Nikoláj moszkvai fotóművész elsődíjas színes képével a „Nagy-papa, te hamisan énekelsz” című alkotással a tovatűnő pillanat impresszív kifejező mozdulatát ragadta meg. Elképesztő erővel tör felénk erről a képről az a meghitt légkör, az a bensőséges szeretet és megértés, ami csak a nagy-papa és unokája között jöhet létre. Más képeken viszont csupán a testet öltött fény játéka kelt csodás hatást. Gazdag tónusskálával, egymásnak feszülő, de mégis összhangot tartó vonalvezetéssel találkozunk az indiai Kamitkar Sham „Fehér vitorla” című tájképén. A fé-

nyek és árnyékok erőteljes összecsendülése éppen olyan eredeti kifejezőeszközei a művészi fényképnek, mint a lehelletfinom átmeneti felületek bársonyos egymásbasímulása. A képhatások eredeti és önálló vezérszólama azonban mindig az anyag és a fény pillanatnyi találkozásából keletkezik. Ezt a pillanatot kivárni és rögzíteni úgyszólván csakis fotografikus eszközökkel lehet. S ha ezekkel egyben a legmegfelelőbb, „legfényképbibb” látási irány és felvételi szög is párosul, akkor a mű szinte önmagától jön létre.

Nem állíthatjuk, hogy a kiállítás összes képei teljesítették ezeket a nehéz követelményeket. Ezenkívül, egyes ké-

pek mondanivalójukban is eléggé szegényes, elcsépett témákkal jelentkeztek. Láttunk jónéhány sablonos „száradó halászhálót”, „napsütéses hegyoldalt” és „perspektivikus lépcsőházat”, hogy az agyonreflektorozott arcképeket ne is említsük. A bírálóbizottságnak azonban mégis nehéz dolga volt a képek kiválogatásánál és díjazásánál. Valljuk be, a feladatot nem is oldotta meg a legjobban. Ügylátszik, az általam egyébként nagyrabecsült zsűritagok is gyakran szemelől tévesztették: mi az önálló fényképművészet és mi a festészet értéktelen utánzása.

Mégis, ez a kiállítás magában véve értékes és hasznos volt.